ST. JAMES SENIOR SCHOOLS

SANSKRIT COURSE

BOOK THREE

(YEARS 10 AND 11)

NOTE: These are older books. The Hitopadesha Stories included here are not the current Set Literature Texts. For the literature required for the current IGCSE examination, please refer to the IGCSE Literature Study Aid.

updated June 2018

ST JAMES SENIOR SCHOOL SANSKRIT COURSE
BOOK THREE

INTRODUCTION

This book, designed to follow on from the Senior School Course, Book Two, supplies the material for the last year of the Senior School Course, for pupils of age 14 – 15+ years. The last term or so of the Course preceding the main examinations is to be spent in general revision, (sandhi, vocabulary, English to Sanskrit, etc.), and the practice of Past Papers.

For the Set Text IGCSE literature, please refer to the current Literature Study Aid.

The **Epic Civilization Course** begins this term. This course outlines some of the main principles embodied in the Sanskrit tradition. A separate textbook is available for the purpose of this study. The material is studied a little at a time through the term, the same day each week with a test to follow. This material lends itself to being read by the teacher while the class follows in their own copies, with frequent breaks for discussion of not too lengthy a kind.

For vocabulary and sandhi summary, please refer to Book 2 and the current IGCSE vocabulary list.

ST. JAMES SANSKRIT COURSE

INDEX

YEAR 10/11 Age 14 -15

Term One

- (Epic Civilization Course Ch. 1)
- अभ्यास (doubling) p 5
- लिट् The Perfect Tense p 6
- **Hitopadeśa** Story (Rabbit & Lion, Crows & Serpent) p 7
- Survey of Verbs p 13
- Development of धातु (Root words) Charts & Tests p 15
- English to Sanskrit Sentences, Sheet 6 p 22

Term Two

- **Hitopadeśa** Stories 4 - 6 p 24
- The Use of the Case Endings p 31
- Indeclinables + Notes p 44
- (Epic Civilization Ch.2&3)
- Metre, Stress and notes on श्लोक (verse form) p.47
- Replacement of न् to ण् & स् with ष् etc. p.48

Term Three

- Revision of Sandhi
- (Epic Civilization Ch. 4 & 5) p.49

॥ अथ अभ्यासः ॥

The process called अभ्यास (or sometimes just 'doubling') takes place according to the following general rules (some more specific rules are not mentioned):

a) The **dhātu** is doubled. The first of the two is called the अभ्यास.

b) Only the first consonant of the अभ्यास remains.
[Thus भाष् भाष् > भभाष् / कुप् कुप् > कुकुप्]

c) If the vowel of the अभ्यास is long, it is replaced by a short measure.
[Thus दा दा > ददा]

d) In the अभ्यास a झष् is replaced by its nearest जश् (ज् ब् ग् ड् or द्)

[Thus धधा (**dhātu** धा+ अभ्यास) > दधा
and भभाष् > बभाष्]

The following are a few examples of धातु's which in लिट् (the perfect) take अभ्यास. The first case singular form is given after each **dhātu**. *[These should be learnt for a test.]*

* कृ	चकार	Made / Did	* ज्ञा	जज्ञौ	Knew
* पत्	पपात	Fell	* दृश्	ददर्श	Saw
* गम्	जगाम	Went	* या	ययौ	Went
* हन्	जघान	Killed	* कुप्	चुकोप	Was angry
* भू	बभूव	Became	* शुच्	शुशोच	Grieved
* वच्	उवाच	Said	* श्रु	शुश्राव	Heard
* दा	ददौ	Gave	* भाष्	बभाषे	Said

* The forms of the perfect, लिट्, (बभूव and बभाषे, on the final page of रूपाणि Bk.2) should be learnt for a test.

॥ अथ लिट् PAST PERFECT ॥

लिट् like लङ् , speaks of the Past , but not of the same day nor witnessed by the speaker himself.

We now know six ways of expressing the **Past** :

i) रामो वनं गच्छति स्म ॥ (स्म changes the Tense to the Past)

ii) रामो वनमगच्छत् ॥ (Verb, Past Tense, लङ्, paradigm **अभवत्**.)

iii) रामो वनं गतः ॥ (गत is a 'ta' ending word.)

iv) रामो वनं गतवान् ॥ (गतवान् is a 'tavat' ending; uses '**dhīmat**' endings.)

v) रामो वनं जगाम ॥ (लिट् , called the 'perfect'; refer to **बभूव** or **बभाषे**.)

vi) रामेण वनमगम्यत ॥ (Passive verb , Past Tense paradigm अलभत.)

HITOPADESA STORY.

THE CROW AND THE SERPENT & THE LION, RABBIT AND WELL.

PART ONE

1. कस्मिंश्चित्तरौ वायसदंपती निवसतः। 2. तयोश्चापत्यानि तरुकोटरावस्थितकृष्ण सर्पेण खादितानि। 3. ततः पुनर्गर्भवती वायसी ब्रूते। 4. स्वामिन्। त्यज्यतामयं तरुः। 5. अत्र यावत्कृष्णसर्पस्तावदावयोः संततिः कदा चिदपि न भविष्यति।

6. यतः।

दुष्टा भार्या शठं मित्रं भृत्यश्चोत्तरदायकः।

ससर्पे च गृहे वासो मृत्युरेव न संशयः॥

तरु tree	वायसी female crow	
वायस° crow	गर्भवती pregnant	भृत्य° servant
दंपती husband and wife	त्यज्यताम् let us leave	उत्तरदायकः answering back
आपत्य° offspring	संततिः continuation(of family)	स- with
कोटरम् hole	दुष्ट° wicked	वासः living
अवस्थित° living	शठ° deceitful	संशयः doubt
कृष्णसर्पः cobra		

[NOTE: Book 2 Vocabulary will need to be referred to for the meaning of some of the words.]

<u>THE CROW AND THE SERPENT & THE LION, RABBIT AND WELL.</u>

PART TWO

7. वायसो ब्रूते। 8. प्रिये। न <u>भेतव्यम्</u>। 9. <u>वारं</u> वारं मयैतस्य महापराधः <u>सोढः</u>। 10. इदानीं पुनर्न <u>क्षन्तव्यः</u>। 11. वायस्याह। <u>कथम</u>नेन <u>बलवता</u> कृष्ण-सर्पेण <u>सार्धं</u> भवा<u>न्विग्रहीतुं</u> समर्थः। 12. वायसो ब्रूते। 13. अलमनया चिन्तया। 14. यतः।

यस्य <u>बुद्धि</u>र्बलं तस्य <u>निर्बुद्धे</u>स्तु <u>कुतो</u> बलम्।
वने सिंहो बलो<u>न्मत्तः</u> शशकेन <u>निपातितः</u>॥

भेतव्यम् should be feared	क्षन्तव्य° to be endured	बुद्धिः intelligence
वारम् time	बलवत् strong	निर्बुद्धि° unintelligent
सोढः borne	सार्धम् along with	कुतः from where?
कथम how?	विग्रहीतुम् to fight	उन्मत्तः maddened
		निपातित° overthrown

THE CROW AND THE SERPENT & THE LION, RABBIT AND WELL.

PART THREE

15. वायस्याह। 16. कथमेतत्। 17. वायसः कथयति। 18. अस्ति मन्दरनाम्नि पर्वते दुर्दान्तो नाम सिंहः। 19. स च सर्वदा पशूनां वधं विदधान एवास्ते। 20. ततः सर्वैः पशुभिर्मेलकं कृत्वा स सिंहो विज्ञप्तः। 21. देव। किमर्थं सर्वपशुवधः क्रियते। 22. वयमेव भवदाहारार्थं प्रत्यहमेकैकं पशुमुपढौकयामः। 23. सिंहेनोक्तम्। 24. यद्येतदभिमतं भवतां तर्हि भवतु। 25. ततः प्रभृति प्रत्यहमेकैकं पशुमुपकल्पितं भक्षयन्नास्ते। 26. अथ कदाचित्कस्यापि वृद्धशशकस्य वासरः प्राप्तः। 27. ततः सोऽचिन्तयत्।

विदधान° being engaged

पशुः animal

वधन् killing

मेलकः assembly

किमर्थम् why?, for what purpose?

उपढौकयामः we will present

अभिमत° agreeable

भक्षयन् he, eating

प्रभृति from then onwards

वासरः turn

प्राप्तः arrived

THE CROW AND THE SERPENT & THE LION, RABBIT AND WELL.

PART FOUR

28. त्रासहेतोर्विनीतिस्तु क्रियते जीविताशया ।
पञ्चत्वं चेद्गमिष्यामि किं सिंहानुनयेन मे ॥

29. तन्मन्दं मन्दमुपगच्छामि। 30. ततः सिंहो ऽपि क्षुधा पीडितः
कोपात्तमुवाच। 31. कुतस्त्वं विलम्ब्यागतो ऽसि। 32. शशको ऽब्रवीत्।
नाहमपराद्धः। 33. पथि सिंहान्तरेण बलाद्धृतस्तस्याग्रे पुनरागमनाय शपथं
कृत्वा स्वामिनं निवेदयितुमत्रागतो ऽस्मि। 34. सिंहः सकोपमाह।
35. सत्वरं गत्वा मां दर्शय। 36. क्वासौ दुरात्मा तिष्ठति। 37. ततः
शशकस्तं गृहीत्वा गम्भीरकूपसमीपं गतः।

विनीतिः modesty	विलम्ब्य having loitered	निवेदयितुम् to inform
अशया with hope	अपराद्ध° guilty	सकोपम् angrily
अनुनयः civility	पथ् path	दर्शय show
तद् then	शपथः oath	गम्भीर° deep
अपि for his part		
क्षुध् hunger		

THE CROW AND THE SERPENT & THE LION, RABBIT AND WELL.

PART FIVE

38. अत्रागत्य पश्यतु स्वामीत्युक्त्वा तस्मिन्कूपजले तस्यैव प्रतिबिम्बं

दर्शितवान्। 39. ततो ऽसौ दर्पाध्मातस्तस्योपर्यात्मानं निक्षिप्य पञ्चत्वं गतः।

40. अतो ऽहं ब्रवीमि। 41. यस्य बुद्धिर्बलं तस्येत्यादि।

42. वायसी ब्रूते। 43. श्रुतं मया। 44. कर्तव्यतां ब्रूहि। 45. वायसो ऽवदत्।

46. प्रिये। आसन्ने सरसि राजपुत्रः सततमागत्य स्नाति। 47. तस्मिन्प्रस्तरे

तदङ्गादवतारितं कनकसूत्रं चञ्च्वा धृत्वानीयास्मिन्कोटरे धरिष्यसि।

दर्शितवान् showed	सततम् always	कनक° gold
आध्मात° puffed up	स्नाति bathes	सूत्रम् thread
वायसी female crow	प्रस्तरः rock	चञ्चुः beak
कर्तव्यताम् what is to be done	अवतारित° taken off	धरति places
आसन्ने nearby		

THE CROW AND THE SERPENT & THE LION, RABBIT AND WELL.

PART SIX

48. अथ कनकसूत्रानुसरणप्रवृत्तै राजपुरुषैः कोटरे निरूप्यमाणे कृष्णसर्पो

द्रष्टव्यो व्यापादयितव्यश्च। 49. अथ कदाचित्स्नातुं प्रविष्टे राजपुत्रे वायस्या

तदनुष्ठितम्। 50. तथानुष्ठिते तद्वृत्तम्। 51. अतो ऽहं ब्रवीमि।

उपायेन हि तत्कुर्याद्यन्न शक्यं पराक्रमैः ।

काक्या कनकसूत्रेण कृष्णसर्पो निपातितः ॥

अनुसरण°	seeking for	प्रविष्ट°	entered	शक्यम्	possible
प्रवृत्त°	came about	अनुष्ठित°	executed	पराक्रमः	valour
निरूप्यमाण°	being discovered	वृत्त°	brought about	काकी	she-crow
स्नातुम्	to bathe	कुर्यात्	one may do	निपातितः	killed

NOTE:

* *The following two pages should be studied in conjunction with the 2 paradigm Books in preparation for a major test on verbs.*

SURVEY OF VERBS

Below, the general meaning and examples of the most common verbal forms are given. The complete system for each, should be revised from the two Paradigm Books [Bk.1 pp 4, 5, 9 & 15 ; Bk.2 pp 6, 8 & 10] in preparation for a major test.

[NOTE: In the examples that follow (except for the Imperative), the First Person forms are given, followed by the singular form of the Second and Third Persons.]

1. PRESENT (लट्) ॥ Also used at times for future and, with स्म for the Past.

   examples: अस्ति स्तः सन्ति / असि / अस्मि etc.

   करोति कुरुतः कुर्वन्ति / करोषि / करोमि etc.

   भवति भवतः भवन्ति / भवसि / भवामि etc.

   and

   लभते लभेते लभन्ते / लभसे / लभे etc.

2. FUTURE (लृट्) ॥ This adds स्य or इष्य before the Present endings.

   examples: भविष्यति , दास्यति , लप्स्यते .

3. PAST (लङ्) ॥ (But not on the same day.)

   examples: अभवत् अभवताम् अभवन् / अभवः / अभवम् etc.

   अकरोत् अकुरुताम् अकुर्वन् / अकरोः / अकरवम् etc.

   आसीत् आस्ताम् आसन् / आसीः / आसम् etc.

   and

   अलभत अलभेताम् अलभन्त / अलभथाः / अलभे etc.

SURVEY OF VERBS (continued).

4. IMPERATIVE (लोट्) ‖ This is used in two ways :

a) as a direct command (e.g. गच्छ Go!)

b) as a polite request (e.g. रामः गच्छतु Let **Rāma** go.)

examples : भवतु भवताम् भवन्तु / polite request

भव भवतम् भवत / direct command

and

लभताम् लभेताम् लभन्ताम् / polite request

लभस्व लभेथाम् लभध्वम् / direct command

NOTE: Other common forms are शृणु , एहि , देहि , कुरु etc..

5. OPTATIVE (विधि लिङ्) ‖ Used to express 'should', 'would', or 'might', do something.

examples : स्यात् (It should be) स्याताम् स्युः etc.

भवेत् भवेताम् भवेयुः / भवेः / भवेयम् etc.

कुर्यात् कुर्याताम् कुर्युः / कुर्याः / कुर्याम् etc.

and

लभेत् लभेयाताम् लभेरन् / लभेथाः / लभेय etc.

6. PERFECT (लिट्) ‖ This also is Past. There is doubling (अभ्यासः) of the **dhātu**.

examples : बभूव बभूवतुः बभूवुः / बभूविथ / बभूव etc.

जगाम जग्मतुः जग्मुः / जग्मिथ / जगाम etc.

चकार चक्रतुः चक्रुः / चकर्थ / चकार etc.

*[NOTE: For the purposes of the following test the meanings of the various **dhātus** to be used are given below:*

दा give / गम् go / कृ do or make / भू become / लभ् find / भाष् speak (verbal form is like 'labhate').]

THE DEVELOPMENT OF A धातु

The following charts set out the development of some of the most important धातुs. The arrangement is in the order of the ten families (गणाः) of धातुs and gives the following details:

COLUMNS:

a) ***The dhātu*** with an indication of its realm of meaning.

b) ***The Present form in Active and Passive*** (First Person Singular).

In general, the form of the **dhātu** in the Present Active demonstrates the form that will also be taken in the Past, the Imperative, the Optative and by the Present Participle. This is illustrated in brackets for the first two **dhātus** on Sheet 1 which are chosen to show the typical development for the basic verbal forms (in the two active voices, as for भवति & लभते) .

c*) **The Future form*** (First Person Singular).

d) ***The Perfect form*** (First Person Singular).

e) ***The कृत्य forms***. These are usually of the 'तव्य°' sort unless otherwise indicated.

f) ***The Infinitive.***

g*) **The त and त्वा ending forms***.

[Tests should be given on each page of the charts and also a major test on the whole 5 pages.]

धातु CHART EXAMPLE:

FIRST FAMILY

धातु & realm of meaning	Present <u>Active & Passive</u>	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
पत् 'in falling' (typical 'bhavati' form)	पतति he falls पत्यते he is fallen (अपतत् he fell पततु let him fall पतेत् he should fall पतन् he, falling)	पतिष्यति he will fall	पपात he fell	पति-तव्य॰ to be, or should be, fallen	पतितुम् to fall	पतित॰ fallen पतित्वा having fallen
भाष् 'in saying' (typical 'labhate' form)	भाषते he says भाष्यते it is said (अभाषत he said भाषताम् let him say भाषेत he should say भाषमाण॰ saying	भाषिष्यते he will say	बभाषे he said	भाष्य॰ to be, or should be, said	भाषितुम् to say	भाषित॰ said भाषित्वा having said

Use this page as a reference as we move on through the following charts.

FIRST FAMILY (cont.)

धातु & realm of meaning	Present Active& Passive	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
गम् in going	गच्छति / गम्यते	गमिष्यति	जगाम	गन्तव्य°	गन्तुम्	गत°/ गत्वा
गै in singing	गायति / गीयते	गास्यति	जगौ	गेय°	गातुम्	गीत°/ गीत्वा
जि in conquering	जयति / जीयते	जेष्यति	जिगाय	जेय°	जेतुम्	जित°/ जित्वा
तॄ in crossing over	तरति / तीर्यते	तरिष्यति	ततार	तरनीय°	तरितुम्	तीर्ण°/ तीर्त्वा
त्यज् in abandoning	त्यजति / त्यज्यते	त्यक्ष्यति	तत्याज	त्यक्तव्य°	त्यक्तुम्	त्यक्त°/ त्यक्त्वा
दृश् in seeing	पश्यति / दृश्यते	द्रक्ष्यति	ददर्श	द्रष्टव्य°	द्रष्टुम्	दृष्ट°/ दृष्ट्वा
नी in leading	नयति / नीयते	नेष्यति	निनाय	नेतव्य°	नेतुम्	नीत°/ नीत्वा
पा in drinking	पिबति / पीयते	पास्यति	पपौ	पनीय°	पातुम्	पीन°/ पीत्वा
भू in becoming	भवति / भूयते	भविष्यति	बभूव	भवितव्य°	भवितुम्	भूत°/ भूत्वा
लभ् in finding	लभते / लभ्यते	लप्स्यते	लेभे	लभ्य°	लब्धुम्	लब्ध°/लब्ध्वा
वद्* in speaking	वदति / उद्यते	वदिष्यति	उवाद	वदितव्य°	वदितुम्	उदित°/उदित्वा
स्था in staying still	तिष्ठति / स्थीयते	स्थास्यति	तस्थौ	स्थातव्य°	स्थातुम्	स्थित°/स्थित्वा
हृ** in taking	हरति / ह्रियते	हरिष्यति	जहार	हर्तव्य°	हर्तुम्	हृत°/ हृत्वा

* वस् develops similarly   ** धृ in holding, develops similarly.

Other members of the first family:

अर्च् अर्चति worships   खाद् खादति eats   जीव् जीवति lives   रक्ष् रक्षति protects   वृध् वर्धते grows

कम्प् कम्पते shakes   चर् चरति walks   दह् दहति burns   रुह् रोहति ascends   हस् हसति laughs

धाव् धावति runs   नम् नमति bows   पठ् पठति reads   वृत् वर्तते exists

SECOND FAMILY

धातु & realm of meaning	Present <u>Active& Passive</u>	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
आस् in sitting, existing	आस्ते / आस्यते	आसिष्यते		आस्य°	आसितुम्	आसित°/आसित्वा
ई in going	एति / ईयते	एष्यति	इयाय	एतव्य°	एतुम्	इत°/ इत्वा
या* in going	याति / यायते	यास्यति	इयाय	यातव्य°	यातुम्	यात°/यात्वा
वच् in speaking	वक्ति / उच्यते	वक्ष्यति	उवाच	वक्तव्य°	वक्तुम्	उक्त° / उक्त्वा
विद् in knowing	वेत्ति / विद्यते	वेदिष्यति	विवेद	वेदितव्य°	वेदितुम्	विदित°/विदित्वा
हन् in killing	हन्ति / हन्यते	हनिष्यति	जघान	हन्तव्य°	हन्तुम्	हत°/ हत्वा

* भा in shining, is similar.

Other 2nd family dhātus: अस् अस्ति is, स्वप् स्वपति sleeps.

THIRD FAMILY

धातु & realm of meaning	Present <u>Active & Passive</u>	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
दा* in giving	ददाति / दीयते	दास्यति	ददौ	दातव्य°	दातुम्	दत्त°/ दत्त्वा
भी in being afraid	बिभेति / भीयते	भेष्यति	बिभाय	भेतव्य°	भेतुम्	भीत° / भीत्वा

* धा **in placing** , is similar.

FOURTH FAMILY

धातु & realm of meaning	Present <u>Active& Passive</u>	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
जन् in being born	जायते / जन्यते	जनिष्यते	जज्ञे	जनितव्य॰	जनितुम्	जात॰/ जात्वा
नश् in perishing	नश्यति / नश्यते	नशिष्यते	ननाश		नशितुम्	नष्ट॰/नष्ट्वा
मन् in thinking	मन्यते	मंस्यते	मेने	मन्तव्य॰	मन्तुम्	मत्त॰/मत्त्वा
युध्* in fighting	युध्यते	योत्स्यति	युयुधे	योद्धव्य॰	योद्धुम्	युद्ध॰/युद्ध्वा

* बुध् **in awakening**, is similar.

Other fourth family examples:

तुष् तुष्यति contented

नृत् नृत्यति dances

भ्रम् भ्राम्यति wanders

FIFTH FAMILY

धातु & realm of meaning	Present <u>Active& Passive</u>	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
आप् in obtaining	आप्नोति / आप्यते	आप्स्यति	आप	आप्तव्य॰	आप्तुम्	आप्त॰/आप्त्वा
शक् in being able	शक्नोति / शक्यते	शक्ष्यति	शशाक	शक्य॰	शक्तुम्	शक्त॰/शक्त्वा
श्रु in hearing	शृणोति / श्रूयते	श्रोष्यति	शुश्राव	श्रोतव्य॰	श्रोतुम्	श्रुत॰/ श्रुत्वा

Other fifth family dhātus: वृ वृणोति or वृणुते **chooses**.

SIXTH FAMILY

धातु & realm of meaning	Present Active& Passive	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
इष् in wanting	इच्छति / इष्यते	एषिष्यति	इयेष	एषितव्य°	एषितुम्	इष्ट°/ इष्ट्वा
प्रच्छ् in questioning	पृच्छति / पृच्छ्यते	प्रक्ष्यति	पप्रच्छ		प्रष्टुम्	प्रष्ट°/ प्रष्ट्वा
मुच् in releasing	मुञ्चति / मुच्यते	मोक्ष्यति	मुमोच	मोक्तव्य°	मोक्तुम्	मुक्त°/ मुक्त्वा
मृ in dying	म्रियते	मरिष्यति	ममार	मर्तव्य°	मर्तुम्	मृत°/ मृत्वा

Other sixth family dhātus:

क्षिप् क्षिपति throws

तुद् तुदति hits

मिल् मिलति meets

लिख् लिखति writes

सृज् सृजति emits forth

स्पृश् स्पर्शति touches

SEVENTH FAMILY

धातु & realm of meaning	Present Active& Passive	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
भुज् in enjoying	भुङ्क्ते / भुज्यते	भोक्ष्यति	बुभोज	भोक्तव्य°	भोक्तुम्	भुक्त°/भुक्त्वा
युज् in joining	युनक्ति / युज्यते	योक्ष्यति	युयोज	योक्तव्य°	योक्तुम्	युक्त°/ युक्त्वा

EIGHTH FAMILY

कृ in doing/ making	करोति or कुरुते / क्रियते	करिष्यति	चकार चक्रे	कर्तव्य°	कर्तुम्	कृत° /कृत्वा

Other similar dhatus : तन् तनोति spreads

NINTH FAMILY

धातु & realm of meaning	Present Active& Passive	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
ग्रह् in grasping	गृह्णाति / गृह्यते	ग्रहिष्यति	जग्राह	ग्रहितव्य॰	ग्रहितुम्	गृहीत॰/ग्रहीत्वा
ज्ञा in knowing	जानाति / ज्ञायते	ज्ञास्यति	जज्ञौ	ज्ञातव्य॰	ज्ञातुम्	ज्ञात॰/ ज्ञात्वा
बन्ध् in binding	बध्नाति / बध्यते	भन्त्स्यति	बबन्ध	बद्धव्य॰	बद्धुम्	बद्ध॰/ बद्ध्वा

TENTH FAMILY

धातु & realm of meaning	Present Active& Passive	Future	Past Perfect	कृत्य	Infinitive	त / त्वा
कथ् in telling	कथयति / कथ्यते	कथयिष्यते		कथितव्य॰	कथितुम्	कथित॰/कथयित्वा
चिन्त् in thinking, knowing.	चिन्तयति / चिन्त्यते	चिन्तयिष्यति		चिन्तनीय॰	चिन्तयितुम्	चिन्तित॰/ चिन्तयित्वा

Other tenth family dhātus:

क्षल् क्षालयति washes

दण्ड् दण्डयति punishes

पूज् पूजयति worships

ENGLISH to SANSKRIT SENTENCES Sheet 6

[First look up the following words: शस्त्रम् भ्रातृ पत्नी शाला पृच्छति मृगः द्वारम् बलम् अरुण° उद्यानम् कामः केशः आश्रमः साधु° प्रतिदिनम्]

Translate each sentence into Sanskrit, then put each into sandhi.

1. “Is someone in the room?" he asked

2. In this forest you should not say anything.

3. The scriptures should be heard by good-people every-day.

4. While the town was gone to by the brothers, the wives stayed in the hermitage.(Use locative absolute)

5. Whenever **Rāma** saw the deer, it went among the trees again.

6. Sometimes even sages came to see him.

7. The man-from-town ran according-to-strength.

ENGLISH to SANSKRIT SENTENCES Sheet 6 (cont.)

8. He saw the man going to the palace door.

9. They saw one-with-red-hair walking in the garden.

10. The great-forest is always filled with trees-flowers-lions-deer-and-monkeys.

HITOPADEŚA STORIES 4 – 6

(For practice only. For exam literature please see the latest Literature Study Aid)

The story of a lion, a mouse and a cat

उत्तरापथम्	northern region
शिखरः	peak
विक्रमः	courage
कन्दरः	cave
अधिशयान°	sleeping in
केसरः	mane
कश्चित्	some or other
छिनत्ति	nibbles
लून°	nibbled
बुद्ध्वा	having become aware
विवरः	hole
अन्तर्गत°	gone outside
अलभमान°	not finding
विधेय°	to be done
भवतु	so be it
क्षुद्र°	insignificant
भवेत्	might be
नम्यते	is bowed, overcome
निहन्तुम्	to kill
पुरस्कार्य°	should be put before
सदृश°	equal
आलोच्य	having considered
दधिः	milk or yoghurt
मांसम्	meat
संतोष्य	having satisfied
प्रयत्नात्	carefully
निःसरति	comes out
अक्षत°	not harmed
सविशेषम्	especially
संवर्धयति	makes happy
संचरन्	going
मार्जारः	cat
प्राप्त°	caught
अनन्तरम्	after that
उपयोगः	use
अभावः	absence
मन्दादर°	neglectful
निरपेक्ष°	free from need
कर्तव्य°	to be done
भृत्यः	servant
प्रभुः	master
स्यात्	would be
-वत् (end of a compound)	like

The Lion, the Mouse and the Cat

अस्त्युत्तरापथे ऽर्बुदशिखरनाम्नि पर्वते महाविक्रमो नाम सिंहः । तस्य पर्वतकन्दरमधिशयानस्य केसराग्रं मूषिकः कश्चिच्छिनत्ति । स सिंहः केसराग्रं लूनं बुद्ध्वा कुपितो विवरान्तर्गतं मूषिकमलभमानो ऽचिन्तयत् । किं विधेयमत्र । भवतु । एवं श्रूयते ।

क्षुद्रशत्रुर्भवेद्यस्तु विक्रमान्न स नम्यते ।
तं निहन्तुं पुरस्कार्यः सदृशस्तस्य सैनिकः ॥

इत्यालोच्य तेन ग्रामं गत्वा दधिकर्णनामा बिडालो मांसाद्याहारेण संतोष्य प्रयत्नादानीय स्वकन्दरे धृतः । ततस्तद्भयान्मूषिको बहिर्न निःसरति । तेनासौ सिंहो ऽक्षतकेसरः सुखं स्वपिति । मूषिकशब्दं यदा यदा शृणोति तदा तदा सविशेषं तं बिडालं मांसाहारदानेन संवर्धयति । अथैकदा स मूषिकः क्षुधा पीडितो बहिः संचरंस्तेन मार्जारेण प्राप्तो व्यापादितः खादितश्च । अनन्तरं स सिंहो यदा कदाचिदपि मूषिकशब्दं न शुश्राव तदोपयोगाभावात्तस्य बिडालस्याहारदाने मन्दादरो बभूव । अतो ऽहं ब्रवीमि ।

निरपेक्षो न कर्तव्यो भृत्यैः स्वामी कदा चन ।
निरपेक्षं प्रभुं कृत्वा भृत्यः स्याद्दधिकर्णवत् ॥

The story of the birds and the apes

नर्मदा	the river Narmadā	-मात्र°	only, merely (at the end of a compound)
उपत्यका	the land at the foot of a mountain	आहृत°	brought
शाल्मली	a tall, thorny tree with red flowers	संयुक्त°	provided with
निर्मित°	made, formed	अवसीदति	becomes disheartened
नीडम्	nest	अमर्षः	impatience, anger
क्रोडः	hollow	आलोचित°	thought
पक्षिन् (m)	bird	निर्वात°	sheltered from the wind
वर्षाः	the rains	गर्भः	interior
पटः	garment	नन्दिति	blames
जलधरः	raincloud	उपशमः	stopping
पटलः	veil	शान्त°	ceased
आवृत°	covered	पानीयवर्षः	shower of rain
नभस्तलम्	sky	आरुह्य	having climbed
धारासारः	downpour	भग्न°	destroyed
वृष्टिः (f)	rain	अण्डम्	egg
वानरः	monkey	विद्वान्	learned man
-तले	under (at the end of a compound)	उपदेष्टव्य°	to be advised
अवस्थित°	standing, placed	उपदिशति	advises
शीत°	cold	अज्ञ°	foolish
आर्त°	afflicted	स्थानम्	abode, dwelling
अवलोक्य	having seen	भ्रंशः	ruin
भो भो	Oh! Oh!	ययुः	they went (perfect of याति)

The story of the birds and the apes

अस्ति नर्मदातीरे पर्वतोपत्यकायां विशालः शाल्मलीतरुः । तत्र निर्मितनीडक्रोडे पक्षिणः सुखेन वर्षास्वपि निवसन्ति । अथ नीलपटैरिव जलधरपटलैरावृते नभस्तले धारासारैर्महती वृष्टिर्बभूव ।ततो वानरांस्तरुतलेऽवस्थिताञ्शीतार्तान्कम्पमानानवलोक्य पक्षिभिरुक्तम् । भो भो वानराः । श्रूयताम् ।

अस्माभिर्निर्मिता नीडाश्चञ्चुमात्राहृतैस्तृणैः ।

हस्तपादादिसंयुक्ता यूयं किमवसीदथ ॥

तच्छ्रुत्वा वानरैर्जातामर्षैरालोचितम् । अहो । निर्वातनीडगर्भावस्थिताः सुखिनः पक्षिणोऽस्मान्निन्दन्ति । तद्भवतु । तावद्वृष्टेरुपशमः । अनन्तरं शान्ते पानीयवर्षे तैर्वानरैर्वृक्षमारुह्य सर्वे नीडा भग्नाः। तेषां पक्षिणामण्डानि चाधः पतितानि । अतोऽहं ब्रवीमि ।

विद्वानेवोपदेष्टव्यो नाविद्वांस्तु कदा चन ।

वानरानुपदिश्याज्ञान्स्थानभ्रंशं ययुः खगाः ॥

The priest with the goat, and the three rogues

गौतम°	Gautama, name of a forest	अनन्तरम्	straight away
प्रस्तुत°	begun	क्रोशमात्र°	calling distance
ब्राह्मणः	priest	अवस्थित°	standing near, placed
छागः	goat	आकर्ण्य	having heard
उपक्रीय	having bought	निधाय	having put down
स्कन्धः	shoulder	मुहुर्मुहुः	repeatedly
धूर्तः	rogue	निरीक्ष्य	having examined
त्रयम्	triad, three of	दोलायमान°	wavering, doubting
अवलोकित°	(was) seen	चलित°	set off, departed
मतिः (f.)	thought, wit	तदनन्तरम्	thereupon
प्रकर्षः	superiority	निश्चितम्	certainly, decidedly
प्रान्तरम्	a long road	स्नात्वा	having bathed
-तले	under (at the end of a compound)	ययौ	he went (perfect of याति)
वर्त्मन् (n.)	roadway	नीत्वा	having (been) led, or brought
स्थित°	stayed, waited	भक्षित°	(was) eaten
अभिहित°	said	औपम्यम्	likeness
किमिति	why	वेत्ति	knows, considers
उह्यते	is carried	वादिन्	speaker
श्वन्	dog	वञ्च्यते	is deceived

<u>The priest with the goat, and the three rogues</u>

अस्ति गौतमारण्ये प्रस्तुतयज्ञः कश्चिद्ब्राह्मणः । स च यज्ञार्थं ग्रामान्तराच्छागमुपक्रीय स्कन्धे कृत्वा गच्छन्धूर्तत्रयेणावलोकितः । ततस्ते धूर्ता यद्येष च्छागः केनाप्युपायेन प्राप्य खाद्यते तदा मतिप्रकर्षो भवतीत्यालोच्य प्रान्तरे वृक्षत्रयतले ब्राह्मणस्य वर्त्मन्युपविश्य स्थिताः । तत्रैकेन धूर्तेन स ब्राह्मणो गच्छन्नभिहितः । भो ब्राह्मण । किमिति त्वया कुक्कुरः स्कन्धेनोह्यते । ब्राह्मणो ब्रूते । नायं श्वा । यज्ञच्छागो ऽयं । अनन्तरं पुनर्द्वितीयेन क्रोशमात्रावस्थितेन तदेवोक्तम् । तदाकर्ण्य ब्राह्मणस्तं छागं भूमौ निधाय मुहुर्मुहुर्निरीक्ष्य पुनः स्कन्धे कृत्वा दोलायमानमतिश्चलितः । तदनन्तरं पनर्गच्छन्स ब्राह्मणस्तृतीयेन धूर्तेनोक्तः । भो ब्राह्मण । किमिति कुक्कुरं स्कन्धेन भवान्वहति । तदाकर्ण्य निश्चितमेवायं कुक्कुर इति मत्वा छागं त्यक्त्वा स्नात्वा स्वगृहं ययौ । स च्छागो तैर्धूर्तैर्नीत्वा भक्षितः । अतो ऽहं ब्रवीमि ।

आत्मौपम्येन यो वेत्ति दुर्जनं सत्यवादिनम् ।
स तथा वञ्च्यते धूर्तैर्ब्राह्मणश्छागतो यथा ॥

THE USES of the CASE ENDINGS

I The Uses of the First Case:

a The First Case is used to state the existence of something and its name.

eg रामायणम् , भगवद्गीता

b In a sentence with an active verb, the first case is used to identify the 'doer'.

1. रामः सीतां पश्यति ।

* ____

2. राजा धर्ममाचरेत् ।

* ____

c In a sentence with a passive verb, the first case is used to identify the object.

3. सीता रामेण दृश्यते ।

* ____

4. राक्षसा लक्ष्मणेन व्यापादिताः ।

*____

d The First Case ending is used with भू (eg भवति), अस्, (eg अस्ति) and कृ (eg करोति) where something becomes, is, or is made into something.

5. पुत्रा वीरा अभवन् ।

*____

6. तेन मुनिना कुक्कुरो व्याघ्रः कृतः ।

*____

7. अचलो महान् अस्ति ।

*____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

e The First Case is used in adding a विशेषण or title to a name. (Note:- this is true with all case endings , but is only mentioned here.)

8. रामो राजपुत्र आगच्छति ।

*____

9. विशालो गम्भीरः समुद्रो मत्स्यैः पूर्णः ।

*____

II The Uses of the Second Case:

a The common and general use of the Second Case is in stating the object of an active sentence.

10. नृपः सेनामप्रैषयत् ।

*____

Note that in संस्कृत, position in the sentence does not necessarily reveal the object.

11. रामः सीतामलभत ।

*____

12. सीतां रामो ऽलभत ।

*____

b An aspect of the use of the second case to denote object is in stating the destination of a verb of motion.

13. कृष्णो ऽर्जुनमगच्छत् ।

* ____

14. तौ मुनीनचरताम् ।

*____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

c The Second Case may be used for a state or condition which is 'gone to', or 'fallen into'. So the English phrase 'he became angry' might in संस्कृत be expressed 'he went to angriness'. This 'abstract' form of a noun expressed in English by '-ness', '-ship', '-hood' etc, in संस्कृत usually has a final ' - त्वम् ' or ' - ता ' as in दीर्घत्वम् - longness or length, पितृत्वम् - fatherhood, राजता - kingship.

15. मुनिः शान्ततामगच्छत् ।

* ____

16. रावणः पञ्चत्वं गच्छेत् ।

*____

17. मूर्खः पण्डितत्वं गमिष्यति ।

*____

18. रामो दुःखं जगाम ।

*____

d Sometimes there are two words with a second case ending in a sentence.

19. सो ऽश्वं नगरमनयत् ।

* ____

20. खगो वचनमवदद्राजानम् ।

*____

22. जानामि त्वां प्रथमामात्यम् ।

*____

However, in the passive sentence one object is expressed in First Case but the other in the Second Case.

23. तेन नगरमश्वो नीयते ।

* ____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

e The Second Case is used with certain indeclinables. eg प्रति - towards, अभितः and परितः - around

24. राक्षसास्तमभितः ।

* ____

25. सेवका राजानं परितः स्थिताः ।

*____

III The Uses of the Third Case.

a The Third Case carries the sense of 'by means of'. Thus the करण, the instrument, that brings about the action, is expressed in Third Case.

26. लक्ष्मणो हस्तेनाखादत् ।

* ____

27. तेन नृपः खड्गेन व्यापादितः ।

* ____

b The Third Case is used in the sense 'with', 'together with', especially with the word सह.

28. रामः सीतया सह वनेऽवसत् ।

* ____

29. त्वया सह वत्स्यामि वनेषु ।

*____

Note that the Third Case may have this sense of 'together with', even without a word such as सह.

30. बालकैरागच्छति ।

* ____

31. मित्रेण क्रीडामि ।

*____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

c Words such as रहित॰ हीन and विना meaning 'without' or 'devoid of' attract the Third Case

32. तेन रहितो ऽहं तत्र गमिष्यामि ।

* ____

33. स तत्र मित्रैर्हीनः ।

*____

d The Third Case is used with words such as अलम् 'enough' and पूर्ण 'filled'.

34. अलं वचनैर्भो सुहृत् ।

* ____

35. नौकाहारेण पूर्णा ।

*____

e In the Passive, Third Case is used for the Subject, कर्ता .

36. नगरं सैनिकेन दृश्यते ।

* ____

37. गृहं मया कृतम् ।

*____

38. त्वया गन्तव्यम् ।

* ____

f The Third Case sometimes has the sense of cause or reason for.

39. तेनापराधेन बालकः तुद्यते

* ____

40. दुःखेन ग्रामं त्यजामि ।

* ____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

g With किम् etc the Third Case has the sense of 'what use…' or purpose.

41. किं धनेन ।

* ____

42. किं मे जीवेन ।

*____

h A Third Case ending is often use to form an adverb.

eg सुखेन । with happiness, ie happily

eg उच्चैस् । loudly, raised

IV The Uses of the Fourth Case.

a The Fourth Case is used for the person or purpose to which an action is dedicated.

43. स नदीं जलाय गतः ।

* ____

44. स वने शान्त्यै वसति ।

*____

45. पिता गृहं पुत्रेभ्यो ऽकरोत् ।

* ____

46. युद्धाय गच्छामि ।

* ____

b In the act of giving, and often of bowing, the recipient is stated in Fourth Case.

47. रामो बालकाय फलमददात् ।

* ____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

48. ॐ परमात्मने नमः ।

*____

49. तेभ्यो दानानि दास्यति ।

*____

50. दरिद्रेभ्यो धनं देहि ।

*____

51. देवेभ्यो नमो मया कृतम् ।

*____

Note that the word अर्थ° has the sense of the Fourth Case at the end of a compound.

52. ज्ञानार्थमागच्छामि ।

*____

c The Fourth Case can be used in the sense of 'leads to'.

52. सुखाय सत्यमस्ति ।

*____

V The Uses of the Fifth Case.

a The Fifth Case is used mainly in the sense of 'away from'.

53. पत्रं वृक्षात्पतति ।

*____

54. अहमस्माद्वनाद्गन्तुमिच्छामि ।

*____

b Where there is fear 'from' something or protection 'from' something.

55. न भीतो मृत्योरस्मि ।

*____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

56. ज्ञानं नरान्दुःखाद्रक्षति ।

*____

c With directional words like दूरे बहिः पूर्वम् अन्य°.

57. नगराद्दूरे ।

* ____

58. गृहाद्बहिः ।

* ____

59. रात्रेः पूर्वम् ।

* ____

60. सुखादन्य आनन्दः ।

* ____

d To state the source of something.

61. स गुरोस्तज्जानाति ।

* ____

62. अज्ञानाद्दुःखमुद्भवति ।

*____

e As a way of saying 'because of' or 'due to'.

63. क्रोदात्स पुत्रमतुदत् ।

* ____

64. शान्त्याः स सुखेन जीवति ।

* ____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

65. अज्ञानादेवानेन नरेणापराधः कृतः ।

* ____

66. भयात्स नगरं गच्छति ।

* ____

f The Fifth Case is used with certain verbs such as विरमति - stops (from)

67. एतस्माद्विरमति ।

* ____

68. क्रोधाद्विरम ।

* ____

VI The Uses of Sixth Case.

Note: The Sixth Case has many uses, and can be used to do the work of almost any Case. Unlike other Case endings it is not linked directly to the verb.

a The primary use is in the sense of joining or connection with another noun. It is the genitive case.

69. नृपस्य क्रोधं नावगच्छामः ।

* ____

70. एष रामस्य रथः ।

*____

b Since there is not a verb meaning 'to have' in संस्कृत, the Sixth Case is used.

71. रामस्य भार्यास्ति ।

* ____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

72. तस्य नित्यं शान्तिः ।

*____

c In the plural, the Sixth Case can have the sense of 'among'

73. स श्रेष्ठो वीराणामासीत् ।

* ____

74. नराणां रामो व्याघ्र इव ।

* ____

d The Sixth Case is used with words of direction such as अधः (under), अग्रे (on top, etc), उपरि (on top of), समीपे or °पम् (near to), बहिः and अन्तः.

75. जलं कुम्भस्यान्तः ।

* ____

76. अमात्यो राज्ञः समीपम् ।

* ____

77. गजस्योपरि राजोपाविशत् ।

* ____

e The Sixth Case is used with such words as कृते (for the sake of), लेशम् (a little of), समीपे and पूर्ण° (full of or filled with).

78. मम कृते स गच्छति ।

* ____

79. जलस्य लेशं देहि ।

* ____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

f Sometimes the Sixth Case is used to take the place of another Case with such words as प्रिय° (dear) and ज्ञातम् (known).

80. कस्तु राज्ञां प्रियः ।

* ____

81. अपि ज्ञातमेतत्तव ।

* ____

Note that 'his', 'her' and 'their' are not usually stated, but are understood and should be supplied in a translation.

82. पुत्रान्रक्षति ।

* ____

VII The Uses of the Seventh Case.

a The Seventh Case indicates the place where something occurs. It is the locative case.

83. वन ऋषयो ध्यानमकुर्वन् ।

* ____

84. मत्स्याः नदीषु क्रीडन्ति ।

*____

b The Seventh Case indicates the time when something occurs.

85. रात्रौ सर्वं शान्तमस्ति ।

* ____

86. कस्मिंश्चिद्दिने ऽचलं गमिष्यामः ।

*____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

c In plural Seventh Case there may be the sense of 'among'

87. नरेषु रामः श्रेष्ठः ।

* ____

88. हनुमानचलेष्ववातरत् ।

* ____

d The Seventh Case is used for the person or thing to which an emotion is directed.

89. मातरि स्निह्यामि ।

* ____

90. रामे दशरथो ऽनुरज्यत ।

* ____

91. किमेव बालके ऽस्मिन्स्निह्यति मे मनः ।

* ____

92. मयि मा कुपितो भव ।

* ____

e With words like समर्थ° or क्षम° meaning 'capable' or 'skilful in', that in which there is the ability or skill is expressed in the Seventh Case.

93. एतस्मिन्गामने रामः समर्थः ।

* ____

94. युद्धशास्त्रयोः रामः क्षमः ।

* ____

THE USES of the CASE ENDINGS (cont.)

f Some क्तान्त words such as स्थित° (placed, situated) and गत° (gone to) have the sense of Seventh Case if they form the last part of a Compound.

eg मनगत - in the mind

95. नगरस्थितौ वृक्षौ पर्णरहितौ ।

* ____

96. स्वहस्तगतं फलं ते दास्यामि ।

* ____

g The Seventh Case has the sense of 'into' in some contexts.

97. वृक्षो नद्यां पतति ।

* ____

h The Seventh Case may have the sense of 'concerning' or 'in the matter of'.

98. धर्मे युद्धिष्ठिरः प्रथमस्तिष्ठति ।

* ____

i The Seventh Case is of course used in the सति सप्तमी construction.

99. रामे वनं गते भरतो राज्यमकरोत् ।

* ____

100. सैनिकेषु युद्धं गच्छत्सु बालका मार्गे क्रीडन्ति ।

* ____

*[At this point in the course, the study of chapters 2 & 3 of the Epic Civilisation material should be begun and **sanjñā** tested at appropriate stages.]*

INDECLINABLE WORDS

An indeclinable word is one which does not take different endings due to number, case or gender. Before we receive two sheets of such words to learn, it is worth looking at how some of these indeclinable words are formed, especially in respect to their use as adverbs.

a) –तः This ending has the sense of the fifth case ie **from, away from.**

* ततः from that, therefore, after that
* कुतः from what? Why?
* यतः from which, since

b) -त्र This ending has the sense of the seventh case ie **in, a place.**

* अत्र Here
* तत्र There
* सर्वत्र Everywhere
* कुत्र Where?

c) –दा This ending has the sense of a **time**.

* तदा Then
* एकदा Once
* कदा When
* सर्वदा Always

[The lists given on the following two pages show a selection of the most commonly used Indeclinable words. These should be learnt and tested, a column at a time.]

INDECLINABLE WORDS

अचिरेण ,अचिरात्	Soon
अतः	Hence
अत्र	Here
अथ	Now, then
अद्य	Today
अधः	Beneath
अधुना	Now
अन्ततः	Finally
अपि	Also, even, even though, perhaps?
अलम्	Enough (+3rd)
इति	Thus
इव	Like, as if
इदानीम्	Now
इह	Here, in this situation
उपरि	On top (+6th)
एकदा	Once
एव	Only, indeed, just etc. (**immediately after the word it applies to**)
एवम्	Thus, such, in such a manner
किंतु	But
किम्	What, why?
कुत्र	Where?
क्व	Where?
च	And
चेत्	If
चिरम्	For a long time
चिरेण, चिरात्	After a while
ततः	Thereupon, therefore
तत्र	There
तथा	So, just so
तद्	Then
तदा	Then
तर्हि	Then
तस्मात्	Therefore
तावत्	So much, to such an extent
तु	However
दूरात्	From afar

INDECLINABLE WORDS

दूरे	Far away
न	Not
नाम	By name
नित्यम्	Always, ever
पुनः	Again
पुरा	Formerly, of old
प्रति	Towards
प्रायः	Probably
बहिः	Outside
भूयः	More, very much
भो	O
मन्दम् मन्दम्	Slowly
मा	Not, do not
यतः	Since
यत् यत्	Whatever
यत्र	Where
यत्र यत्र	Wherever
यथा	As, just as, according to …
यद्	Which, that

यदा	When
यदि	If
यावत्	As much as
वा	Or
विना	Without (+3rd)
विशेषतः	Especially
शीघ्रम्	Quickly
श्वः	Tomorrow
सत्यम्	True
सदा	Always, ever
समीपम्, समीपे	Near to (+6th)
सम्यक्	Perfectly, well
सर्वदा	Always, ever
सह	Together with
सहसा	Suddenly
साधु	Well done!
सुखेन	Easily
स्म	Indicates Past when used with a Present verb.
स्वयम्	One’s self, voluntarily etc
हा	Alas
हि	For, verily etc.
हे	O
ह्यः	Yesterday

METRE & STRESS

Syllables in संस्कृत are either **light** or with **weight**.

The following rules apply:

* **A short vowel is light.**

* **Before a conjunct consonant a vowel has weight.**
[Note: Examples of conjunct consonants are स्व त्र र्य स्म क्य *etc.]*

* **A long vowel has weight.**

The customary way of representing stressed and unstressed syllables is with an overhead 'u' for light and '-' for weight.
[NOTE: There is a slight pause after the eighth foot of each line in the Sloka (see below)]

e.g. तपः स्वाध्यायनिरतं / तपस्वी वाग्विदां वरम् ।
नारदं परिपप्रच्छ / वाल्मीकिर्मुनिपुंगवम् ॥

Put stress marks in the following verse:

को न्वस्मिन्सांप्रतं लोके गुणवान्कश्च वीर्यवान् ।
धर्मज्ञश्च कृतज्ञश्च सत्यवाक्यो दृढव्रतः ॥

THE ŚLOKA

The most common verse form or metre in संस्कृत is the श्लोकः.
Most of the **Mahābhārata**, **Rāmāyaṇa**, **Manusmṛti** and **Purāṇas** are in this metre.

The **Śloka** has 32 syllables, divided into two halves of 16 syllables, each of which is divided into two 8 syllable quarters.

In the above verse also put a pencil line through the quarter divisions.

THE REPLACEMENT OF न् WITH ण् AND स् WITH ष्.

* A न् preceded in the same word by a र् or ष् or a ऋ is replaced by a ण् but only if there is nothing other than the following between the र्, ष् and the न् :

i.e. अट्	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ऌ	ए	ओ	ऐ	औ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	ह्	य्	व्	र्									
	14	15	16	17									
कुँ	क्	ख्	ग्	घ्	ङ्	and पुँ	प्	फ्	ब्	भ्	म्		
	18	19	20	21	22		23	24	25	26	27		

[Note: There are also a small number of much more rarely occurring sounds that may stand between.]

Thus,	रामेण	(with 2, 27,10 standing between)
	हरिणा	(" 3 " ")
	रामायणम्	(" 2, 27, 2, 15, 1 " ")
	गृहाणाम्	(" 14, 2 " ")

Fill in the brackets for the following words.

मित्राणि	(" " ")
ग्रामाणाम्	(" " ")
गृहाणि	(" " ")
ब्राह्मणः	(" " ")

NB This does <u>not</u> happen when the न् is final (e.g. रामान्).

* A similar rule replaces a स् with a ष् after any इच् (i.e. any vowel except अ or आ)

e.g. सीतासु, but रामेषु / आत्मसु, but हरिषु.
[Note also मनःसु, but धनुःषु.]

[During term 3, during the translation of the Gītā verses to be found in the Literature Study Aid, the study and testing of the last two chapters of the Epic Civilisation should be completed.]